

КИР БУЛИЧОВ МУТАНТ

Превод от руски: А. Грозданова, 1977

chitanka.info

Винаги ставам от сън късно. Разбужда ме тътрузването на крака в коридора и този звук — начало на работния ден — би трябвало да предизвиква в мен чувството на разкаяние. Нищо подобно. Аз не скачам, за да се присъединя към другите. Предпочитам да загубя още няколко минути, за да планирам времето си през настъпващия ден.

Библиотеката се отваря в единадесет. Лена е на училище до един часа. Дотогава може да отида на кино или да се отбия при стареца. Или просто да се поразходя из града.

Стъпките в коридора отминаха.

Сега трябва да се измъкна незабелязано край пазача на входа. Колкото по-малко привличаш вниманието върху себе си, толкова по-добре. Ако демонстративно се пренебрегват задълженията по отношение на обществото, могат и да те изгонят... Но държа ли за обществото? Струва си да се помисли за това.

Киното е съвсем наблизо. Днес на сутрешната прожекция дават някаква стара комедия. Чувството за хумор май че е най-сложното от всички чувства. Дълбоко съм убеден, че има много хора, за които то не е присъщо. Едно малко утешение за мен. Все някак ще преживея без чувство за хумор. Стига ми, че знам за съществуването му.

Салонът беше почти празен. Лято е. Децата, които биха се заливали от смях на тази комедия, бяха извън града. Сварих края на новините. Ето за какво си струва да се идва на кино: макар и не най-прясна, но все пак информация. Даваха автомобилни състезания в Съединените щати и наводнението в Австралия, където гигантски вълни поглъщаха къщи и автомобили. Как ли е там, в Австралия? Дали се чувства отсъствието ми? Мога да се промъкна на някой самолет, който лети за Австралия. Но ще намеря ли там себеподобни? Най-голямото наказание за едно мислещо същество е самотността. Заобиколен си с приличащи ти, но не с подобни.

Още от първите кадри си спомних, че вече бях гледал тази комедия. В нея един италиански полицаи ще преследва италиански контрабандисти, само за да докаже на цялото човечество, че добрата душа може да бъде скрита под всяка дреха — мисъл, която не изисква чак толкова подробно предъвкване.

Да, не изисква. Доказателство за това е моят старец.

Старецът продава вестници. Той има транзистор, който винаги е включен и от него могат да се чуят последните новини. Старецът —

това е една добра душа под груба обвивка.

Забързах към него, защото като нищо може да затвори будката преди определеното време. Той прави така, когато го стегне радикулитът. А без стареца моят ден е загубен. И колко ли още са останали в живота ми? Сто? Хиляда?

Павилионът е отворен. Отдалеч виждам профила на стареца. И до сега още не мога да формулирам обективните закони на красотата. Красив ли е например моят старец? В линията на носа или в душевната привлекателност се крие истинската красота?

Влязох в павилиона. Старецът се занимаваше с купувачите. Покатерих се на моето законно място до транзистора.

Старецът протегна ръка да го включи и ме забеляза.

— Мравчице! — каза той и се усмихна. — Добър ден. Защо не дойде вчера?

За съжаление лишен съм от възможността да отговарям на стареца. Нямам речев апарат. Като е създавала мравките, природата не е разчитала на толкова радикални мутации. Сега се надявам само на телепатичната връзка. Зачатъци на такава връзка съществуват при общуването на обитателите на мравуняка, но аз още не съм открил пътя към човешкия мозък (Лена не се брой — тя е дете). А точно това би могло с един замах да реши всички проблеми. Засега старецът, признавайки моя разум, все пак не може да оцени мащабите на експеримента, поставен от еволюцията над единствения (засега?) екземпляр от света на насекомите, самото устройство и функциониране на които напълно изключва възможност за развитие към разум. Но, както се казва, аз съм научен факт и нищо не може да се направи.

Добре поне, че старецът има много силно зрение. Затова ние с него си имаме една обща дума — „да“. „Да“ е, когато застана на задните си крачка. Ето и сега.

— Искаш ли вестник да почетеш?

— Да! Да! Да!

Стоя на задните си крачка и мърдам с мустачки. И още как — много ми е домъчняло за вестника. Два дена не съм го виждал.

— Ей сега — казва старецът.

Аз съм най-любимата му играчка и голямата му тайна. Но аз упорствувам в желанието си да нощувам в къщи в малкия мравуняк,

скрит в основите на старото здание. Тук ще стана жертва на първия паяк.

Ако не бях скептик, сигурен в безполезността на земната слава, нищо не би ми струвало да подчиня напълно на властта си мравуняка, а дори да обединя и съседните. Но защо ми е? По-умен ли е един крал на мравките от самотната формика сапиенс? Ще стане ли по-щастлив моят мъничък народ? Едва ли. Е, добре, към този проблем някога отново ще се върна. А сега да се захващам с четенето!

Старецът сложи вестника върху специална поставка на един метър от мен, така, че да не ми се налага да пълзя по редовете както някога, в началото на запознанството ни. Миналата година старецът ме завари точно когато правех това и както сам си признава, е бил готов безжалостно да ме смете на пода, но го смутила последователността, с която черната мравка, като допълзявала до края на реда на колонката, бързо се връщала обратно, за да запълзи по следващия ред.

Аха, старецът е заградил с червен молив някакво съобщение в десния долен ъгъл на страницата.

Какво ли е намерил достойно за моето мравешко внимание?

„Лима. От нашия коресп. Перуанският изследовател Хуан Суарес, който извършил смело пътешествие до изворите на изгубената в джунглите река Караня, открил там колония от огромни мравки, създатели на широки до един фут пътища, които се проточвали на много километри. Размерите на червената мравка, наречена от учения «формика гигантика» достигат дванадесет сантиметра.“

— Е. как ти се струва? — запита старецът. — Ето ти братя по разум!

Той се радваше, като предполагаше, че ми е доставил удоволствие.

Не му казах „да“. Поредната фалшификация, явно преувеличаване. Кой знае защо човечеството е склонно към гигантомания. Ако такива пътища можеха да строят мъничките мравки, никой не би намерил свободно време да разнася слухове за тях

по целия свят. Съдейки по всичко, това са скитащи разбойници, хищници, ниско организирани и изостанали дори в сравнение с моите братя. Но все пак — гиганти! Страхувайте се от тях, хора! Сигурно в някои по-несериозни издания вече се разпространяват слухове за колективния и злобен разум на грамадните мравки от Перу. А защо не? Ние сме олицетворение на чистия разум, без емоции и жалостиви чувства. Колко калпави романи са написани на тази тема! Ах, как ми се иска още сега да разкажа всичко на моя старец!

— Ти, какво? Не разбра ли? — старецът бе разочарован, че не спазвам правилата на играта. Че не изпадам във възторг заедно с него от факта, че в някакво Перу един от видовете формика под влияние на благодатния климат е достигнал изключителни размери.

— Е, както искаш — старецът се обърна към един от купувачите. Купувачът беше от редовните. Отдавна го срещам в павилиона.

— Има ли нещо ново? — запита купувачът. Сигурно е пенсионер. За това съдя по белия цвят на косите и по дълбоките бръчки на лицето му. — Четохте ли днес за мравките?

Нима трябваше да се случи такова глупаво съвпадение! Нима няма за какво друго да си поприказват двама цивилизовани човека? Над света е надвиснала опасността от атомна война, която може да предизвика нови благоприятни мутации у мравките, но съвсем не и при хората, на Земята чистата вода и чистият въздух остават все по-малко. Но тях ги интересуват не детската престъпност и не енергийната криза, а мравките в Перу, които никога и никого не са заплашвали, живели са си в джунглата и са прекарвали безсмислените за човечеството пътища.

— Четох — каза моят старец с насмешка в гласа. Нали знаеше, че аз присъствувам на разговора. — И как ви се струва?

— Страхувам се, че днес няма да заспя — каза купувачът. — Аз изобщо не понасям насекоми, особено паяци и хлебарки. Ами ако стигнат и при нас? Тогава дете на улицата няма да можеш да пуснеш.

— Ами ако са разумни? — възрази моят старец. Това беше казано за третия, за свидетеля.

— Толкова по-зле — отрязва купувачът. — Тогава изобщо няма да има живот. Имаше човешка епоха, а ще стане мравешка. Помнете ми думите. Кръв ще смучат от нас.

Понякога не мога да преодоля недоволството си от човечеството. Защо еволюцията е дала предимство именно на тези нестабилни, мързеливи и подозрителни екземпляри? Друго нещо са мравките, които не могат да си представят живота, прекаран в безделие... Впрочем, аз съм несправедлив. Всичките ми аргументи се разбиват само от един факт: аз съм брат на хората, а не брат на мравешкото племе. Макар, че ми е тежко да съзнавам това. Без да съм влязъл в тяхното племе, аз вече съм чужд в своето.

— Ако са разумни, няма какво да се страхуваме от тях — каза моят старец. — Разумните винаги ще се разберат помежду си.

Да, аз съм несправедлив към хората. Кой ми е по-близък от всичко на Земята? Този старец. И момиченцето от отсрещната къща. Само те.

— Вие пък все се шегувате — каза купувачът. — Дори помежду си хората не могат да се разберат... Удряйте! Зад вас! Ето там, на полицата, сега ще ви ухапе!

Така се бях заслушал в разговора, та не съобразих, че приканват моя старец да извърши убийство, което при хората не се смята за убийство. А старецът под натиска на този вик вдигна длан и тя увисна във въздуха над мен.

— Не — каза старецът, — само ме изплашихте. Та това е мравчицата.

— Страхувате ли се? — бушуваше храбрият купувач. — Дайте, аз ще я стигна.

Ето, той вече се пъха през прозорчето.

За всеки случай се придвижвам към купчинка списания.

— Стой! — изведнъж се разсърди моят старец. — От мравка до мравка има разлика. Знай, че тя е мой приятел...

А пък мен веднага ме навести една печална мисъл: ако не ме познаваше, би ли ме цапнал? Или не? Ето ти още една възможност за печални размишления. Ще тръгна. Ще ида по-нататък.

Спуснах се бързо надолу по стената и чувах как моят старец се засуети и разтревожи.

— Че къде се дяна? Да не би да съм те изблъскал без да искам? Може би се изплаши? Излизай де, не обръщай внимание. Няма какво да прави човекът и ето че си ги измисля.

Но аз не се върнах.

Пътешествието през улицата ми отне много време. Не е лесно да видиш приближаващия се автомобил, ако си на два милиметра над тротоара. Налага се да бягам по пукнатините и дупките, да разчитам, че ще ме спасят неравностите по асфалта.

Рискувам всекидневно, всекичасно, тройно и десеторно повече от моите сродници, които не се отделят далеч от уютния мравуняк... Какво? Прииска ми се да се върна? В никакъв случай. Не знам каква е целта на живота ми, но в никакъв случай не е благополучно да си седя в тъмнината на подземните ходове.

Ето, улицата е зад мен, аз съм в познатия вход.

Сега ми предстои дълго, уморително изкачване до третия етаж. Защо не мога да летя? Заради какви грехове трябва с тъга и завист да гледам комарите и мухите, отпадъците на еволюцията? Впрочем, защо през цялото време все се питам нещо? Май че такива въпроси се наричаха риторически — не изискващи отговор.

Ето я и познатата долна летва на вратата, под която не веднъж съм минавал. В къщи няма никого. Ако не се смята майката, която се занимава в кухнята — грамадният ѝ силует се поклаща на фона на отворената врата. Аз съм надясно, към стаята на Лена. Лена е още на училище, но скоро ще се върне. Лена е единственият човек на света, към мозъка на който аз можах да намеря път. Колко пъти се е случвало тя да ми отговаря на въпросите, които не мога да произнеса гласно.

Ще я почакам. На бюрото, сладкото място на нашите срещи.

Преследваше ме мисълта за гигантските мравки от Перу. При цялата глупост на съобщението те се подреждаха в някаква логическа схема, изградена от мен още отдавна. Представете си, че сте мравка. Не такава самотна, както мен, а член на многобройното мравешко съобщество, разумно не с колективния си, а с индивидуалния си разум. Ще запазим ли нашите микроскопични размери или ще направим опити за отбор и селекция, така че всяко следващо поколение да бъде по-голямо от предишното? Навярно точно така би станало. Само след като достигнем определени размери, след като се приближим до златната среда на мащабите, до човека, ние ще можем да обединим усилията си с него по пътя на прогреса. Едва тогава човек ще може да ни признае за равни нему... разбира се, това няма да мине гладко и безболезнено, мнозина като онзи купувач ще ахнат и ще виждат в нас

вечните врагове на човечеството... но не те, надявам се, ще решават. Това ще бъде нов, мравешко-човешки свят...

Този път разсеяността ми едва не ме погуби.

Голяма червена мравка ме дебнеше върху бюрото сред разхвърляните тетрадки, ръкоделия и други детски дреболии.

Нещо много мравки се наплодиха това лято в нашето градче. Вече няколко пъти бях срещал в Лениния дом разбойници от този мравуняк, но по-рано успях благополучно да избягна срещата с тях. И ето, сега се наредих...

Разбойникът разтвори челюсти и застрашително се изправи. Имаше намерение бързо да се справи с пришелеца, посмял да навлезе във владенията на племето му. Той не бързаше. С примитивния си мозък съзнаваше, че аз няма къде да избягам. Бяга по-бързо от мен, по ръст ме превъзхожда три пъти. Какво пък, нещо трябва да се измисли. Разбирате ли, да се измисли! Именно тук е разликата между мен и силните ми врагове. Само поради това досега съм жив и имам намерение да живея и по-нататък.

Започнах бавно да отстъпвам към края на бюрото.

Тоест, вече не се държах според правилата. Аз бях длъжен, не вярвайки на очите си, да се приближа близо до него, да го докосна с мустачките си, да го помириша, да се убедя, че е чужд и после, след кратка и безнадеждна схватка да падна — с краката нагоре и да му дам възможност да отнесе трупчето ми в чуждия мравуняк за изхранване на рижите дечица.

След секундно колебание рижият се насочи към мен. В сравнение с мен той беше като кон до някой човек. Шансовете да го изпреваря бяха никакви. Шансовете да го надхитря — много.

Понесохме се надолу по крака на бюрото, после по пода до стената. Както се казва при такива случаи в човешката литература, „той вече чувствуваше дишането на преследвача на врата си“. Разстоянието между нас е половин метър, тридесет сантиметра, ние бягаме по диагонала, издигаме се по стената и тук, в самия ъгъл, аз се обръщам и се спущам надолу, с което унищожavam преднината си. Сега между нас има десетина сантиметра, не повече. Още едно усилие...

Отблъсквам се с всичките си шест крака от стената и летя по дъга напред. Това също не е по правилата. По собствена воля мравките

не правят такива скокове. Преследвачът ми продължава да бяга надолу. Точно това ми трябва. Там е разперена малката, но здрава мрежа на стария ми неприятел — паяка. В тази именно мрежа моят преследвач благополучно попада. За няколко секунди се задържам и гледам как към него вече се насочва паякът. Не ми е мъчно. Аз съм човек от породата формика сапиенс и ако ме нападнат хищници, се защитавам.

Ето я и Лена. Бяга към бюрото да види дошъл ли съм. Дойдох, Леночка, сега ще бъда на мястото си. Бързам нагоре.

— Здравей!

— Здравей! — казва Лена. — Защо вчера не дойде!

Лена не чака отговор. Тя бърза да сподели с мен главната новина.

— Знаеш ли, Герою (що за глупаво име ми е измислила Лена), какво е написано днес във вестника?

Зная и чух, защото днес цялото човечество само за това дърдори.

— Там е казано, че в Перу живеят много големи мравки, които могат да строят пътища. Чудесно, нали? Ако можех, непременно бих те взела със себе си и бих отлетяла за тази Перу...

Бедното момиченце, то трябва още много, много да учи. Перу е в среден род. Трябва да се каже: бих полетяла за това Перу.

— Ти днес нещо си много разрошен, просто не мога да те позная. Може би не си ти? Не, не, шегувам се.

Тя не може да се излъже. Отдавна, още преди един месец ми каза:

— Много се страхувам да не те сбъркам с някоя обикновена мравка. Може ли да ти капна една капчица маслена боя? Съвсем малко, на гърба? По петното ще те познавам!

Оттогава аз ходя с червено петно, което предизвиква у пазачите при входа на мравуняка известно недоверие към мен.

— Представям си колко ти е скучно сам — каза Лена. — Може би наистина ти трябва да заминеш за Перу? Ако те се окажат неистински, ти винаги ще успееш да се върнеш. Аз ще те чакам, дори ако трябва и десет години.

— Лена — чува се от кухнята, — обедът е сложен.

— Чакай ме, Герой, който не се страхува от паяка — каза Лена. — Аз ще се нахраня бързо и ще учим уроците.

Тя бърза към кухнята.

Трябва да ви кажа, че ние с нея се запознахме на граматиката.

Тогава аз освен стареца не познавах никакви други хора, но много ми се искаше да бъда сред тях. Толкова много, че когато попаднах в къщата при това момиченце, реших да рискувам. Точно тогава тя беше написала някакво упражнение и беше направила една елементарна грешка, вече не си спомням каква.

С мъжествено отчаяние изпълзах на страницата на тетрадката и започнах да бягам в кръг по сгрешената буква.

Без да гледа, момиченцето ме махна от страницата. Не бих казал, че това е нещо приятно, можеш и крак да си загубиш, но аз отново изпълзах върху страницата. След третия ми опит момиченцето погледна буквата и се замисли. То мислеше гласно и когато стигна до правилното решение, тоз час побягнах към една излишна запетая.

И веднага то се сети, че аз не съм обикновена мравка, а мравка с граматически уклон. Така ми и каза самата Лена.

Изобщо Лена от нищо не се учудва така, както от моята грамотност. Тя може да свикне с това, че аз мисля, че мога да водя с нея примитивен разговор. Но моята грамотност! Готова е да ми постави паметник, че ѝ помогнах да поправи тройката в края на срока. Очевидно ние сме склонни да ценим у другите не това, което наистина е достойно за похвала, а това, което на нас самите не ни достига. И изобщо в душата си тя смята, че аз се преструвам. Че в същност съм нещо от рода на прекрасния принц, който трябва за известно време да се крие под формата на мравка. Не, тя не ми казва гласно това, дори съчувствува на самотата ми и би искала да намеря себеподобни. Но по някои недомлъвки съм сигурен, че има намерение, когато порасне, да ме целуне или да ми принесе някаква жертва, и тогава аз за миг ще се превърна в чудесен млад човек и ще се оженя за нея. Нищо, не споря с нея. Ако еволюцията реши да направи още една неочаквана крачка и ме превърне в човек, съгласен съм да се оженя за Лена, защото тя е единственото същество на света, заради което аз съм готов да пожертвувам живота си. Ще ви открия още една тайна: бих могъл да избягам, без да погубвам червената мравка, но се страхувах, че тя може да ухапе Лена. И тази мисъл беше смъртната присъда на този бандит. Именно тя, а не моите отвлечени разсъждения за правата на формика сапиенс за самозащита.

— Скучно ли ти беше без мен?

Не, мила, не успях да поскучая. Аз мислех.

— Нямах представа колко много уроци имам за утре.

Започваме да учим.

Днес уча уроците разсеяно, едва ли сам не пропуснах един квадратен корен. От главата ми не излизат тези проклети перуански гиганти. Чужди и най-вероятно безмозъчни същества. Ами ако (нека за миг забравим, че това не може да бъде) са се научили да мислят? Какво ли ще е, ако именно в тях е моят единствен шанс? Та нали сега в ръцете ми е може би съдбата не само на нравешката, но и на човешката цивилизация. Човечеството дори не подозира колко е самотно. Това зная само аз.

А Лена, както винаги, чете моите мисли.

— Искаш да отидеш в Перу ли?

Не, какво говориш! И тук ми е добре.

— Не лъжи, искаш. Но обещавах ли ми да се върнеш обратно?

Какво ще правя в Перу? Време е да свикна с мисълта, че на Земята нямам себеподобни и да чакам чудото — собственото си превръщане в прекрасен младеж или смъртта си в лапите на някой скитащ паяк. И веднага ми идва една странна мисъл: ами възможен ли е жив (подчертавам, жив) разум без чувства, които понякога го избутват встрани? Разбирам, че теорията на вероятностите е против мен, но ще рискувам, защото нямам друг изход. Не толкова заради себе си, колкото заради това момиченце.

— Аз ще ти помогна. Ще идем на летището и ще те кача в самолета, който лети за Перу.

Наивница. За Перу сигурно не летят самолети...

— Още щом попаднеш на летището, ще те сложим в джоба на някой перуйски дипломант...

Глупавичката ми, не перуйски, а перуански, не дипломант, а дипломат. Как ще останеш без мен тук? Пак ли ще имаш тройка на края на срока по руски?

А самият вече се мъча да ѝ внуша, че трябва да излезе на улицата. Там, отсреща, в павилиона за вестници, има един старец, който ми е познат. Той може да ни помогне да стигнем до летището...

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
11/1980 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.